

İşler maksadlarına göredir.

Yazar Rehnüma

Pazartesi, 28 Temmuz 2008 09:35 - Son Güncelleme Pazar, 03 Ağustos 2008 09:24

2. MADDE:

□ İşler maksadlarına göredir.

Bir iş üzerine bağlanacak hüküm, o işten maksad ne ise ona göre-dir. Maksad kalbin yöneldiği şey/gayedir.

Mesela alırım, satarım gibi geleceğe dönük/istikbal lafzı ile, şimdiki hal kasdedilirse, ordaki satış-alış muamelesi bağlan-mış/akdedilmiş olur. Zira şu lafızlardaki kasdedilen mana, şu an satmak ve almak manalarıdır.

Umur: Emir kelimesinin çoğuludur. Bu lafız fiillere ve sözlere denir.

Kast: Kalbi bir iş olmakla beraber harici bir delille belli olur. Mesela: kayıp eşya meselesinde, kişi başkalarını şahit tutup açıklama yapsa, bu, bulduğu şeyi sahibine geri vereceğine dair bir harici delil olur. Buna binaen daha sonra bu bulan kişinin elinde bulduğu şey zayi olsa, bu kişinin bir şey ödemesi lazım gelmez. Bu kaide "Ameller ancak niyetlere göredir" hadisi şerifinden alınmıştır.

Amellerin hükümleri, sevaba müstehak olmaları ancak niyetlere göredir. Bunlar niyete göre değişikliğe uğrar.

Şafiilere göre amellerin sahih olması ancak niyete bağlıdır. Niyetsiz olan bir iş sahih olamaz. Hanefilerde abdestte niyetin farz olmaması, suyun bizzat temizleyici olmasındandır. Fakat niyet edilirse bütün beden yıkanmış gibi sevab olur.

Teyemmümde niyetin farz olmasına gelince, orda toprak niyetle temizleyicilik vasfını alır, bu da ona taharet kasdıyla yönelmekle hasıldır.

Bu asla binaen meselâ: Bir şahıs kabını, su elde etmek için yağmurun altına koysa ve ona su birirse, o suya malik olur. Daha sonra bir başkası suyu dökse bunun ücretini ödemesi gerekir. Amma kabını yağmur altına bu niyetle koymamışsa, biriken suya malik olamaz, bu durumda başkaları da o suyu kullanabilir.

Aynı şekilde birisi ağını veya tuzak aletini avlanmak niyetiyle kurup hazırlasa ve o tuzağa bir kuş takılsa, kuş o ağ sahibinin mülkü olur. Amma ağ kurutmak kasdıyla ipe asmışsa, ona takılan kuş kendi malı olmaz, başkası onu alırsa ağ sahibi ondan kuşu talep edemez.

2. MADDEDEN HARIÇ OLAN HÜKÜMLER:

Kasıt ve niyetle değişmeyen hükümler bu kaideden hariçtir.

Meselâ, bir kişi baskasının izni okmadan malını şaka yollu alsa, bu durumda gasb edici olur ve niyetine bakılmaz. Alanın şaka niyetine bakılmaz, mal sahibinin iznine bakılır.

Meselâ, bir kişi bir sarhoşu görse ve elindeki paraların zayi olmasın-dan korkup onları sarhoşun elinden alsa, bu durumda gasb edici olur ve paraları sahibine ödemekle emredilir.

Not: Külli kaidelerde hüküm ekseridir, bunlara zıt bazı hükümlerin bulunması külli kaidelere zarar vermez. Yukarı ki misallerde olduğu gibi.

3. MADDE:

□□ □□□□□□□□□□□□ □□ □□□□□□□□□□ □□ □□□□□□□□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□□□□□□□ □□□□□□□□□□ □

Akitlerde itibar edilen kasıt ve manalaradır, lafız ve kalıplar değildir.

Yani; islamda kişiler arasında cari olan akitlerde (muamelelerde) itibar edilen, onlardan anlaşılan manalar ve kasdedilen şeylerdir.

Akit: Tasarrufta, icabı kabule bağlamaktır. Yani muamele yapanların birinin teklif ifade eden sözünü, karşı tarafın kabul ifade eden sözüne eklemektir. ilk söze icab, ikinciye kabul denilir. Alış-verişler, nikah, kirala-mak, emanet vermek gibi mua-meleler şer'i akitle hasıldır.

Bu kaideden anlaşılan, akit anında şahısların lafızlarına bakılmaz, belki kelimelerinden anlaşılan hakiki maksadlarına bakılır. Ancak lafızları tamamen boşa çıkarmamak mümkünse buna dikkat edilir.

Bunun misali, bey-i vefa dır.

Bey-i vefa, satıcı ne zaman ücreti geri verirse, müşteri de satılan malı satıcıya geri verecektir. Bu akit esnasında, müşteri tarafından satınal ma sözü kullanılsa da, müşteri mala malik değildir. Zira bu akitteki kasıt satış muamelesi değildir, belki müşterinin alacağına karşılık satıcıdan rehin olarak bir mal alması ve borcu tahsil ettiği zaman malı satıcıya geri vermesidir. Bunun için garanti/rehin olarak satıcıdan bir mal almıştır. Bu akit, hakikatte satış muamelesi manasında değildir.

Bu muameleye vefa denilmesinin sebebi, müşterinin malı geri verme şartına riayet etmesi, vefakarlık göstermesi sebebiyledir.

Şayet gerçekten bu muamele satış olsaydı, asla satıcı tek taraflı olarak malı müşteriden geri alamazdı.

İkinci misal: Bir şahıs bakkaldan bir şey satınalsa ve bakkal cıya, 'Bu –satındığı- mal yanında bir saat emanet olarak kalsın, ben parasını getireyim' diyerek malı bırakıp gitse; o mal bakkalın yanında emanet olmaz, belki rehin hükmünde olur. Bakkal malı yanında tutup ücreti almadan onu satıcıya vermeme hakkına sahiptir. Eğer emanet olsaydı, müşteri gelip istediğinde malı geri vermesi lazımdı.

Üçüncü misal: Bir şahıs, başkasına 'Şu arabayı sana 5 bin liraya hibe ettim' veya 'Şu daireyi sana 50 bin liraya hibe ettim' dese, bu akit satış muamelesi olur, hibe muamelesi olmaz. Bunda satış hükümleri işler. Mesela satılan şey taşınmaz mülk ise, orada şuf'a (komşunun alma) hakkı ortaya çıkar.

Dördüncü misal: Bir kişi arkadaşına 'Şu arabayı sana emanet olarak verdim, 10 lira karşılığında bununla Üsküdar'a gidersin' dese, bu akit kira-lama aktidir, emanet değildir. Çünkü burdaki kullanımda ücret konulmuş-tur, emanetlerde ise kullanım ve istifadeler ücretsiz olur.

Faide: Bu kaidede ukud/akitler lafzının zikredilmesi, mak-saT ve manaların yalnızca akitlerde olduğunu ifade için değil, bilakis galib/ekser olanı beyan içindir; zira bu kaide akitlerin dışında da caridir, davalarda olduğu gibi.

Misali: Yanına emanet bırakılan kişi, emanetin geri istenil-mesiyle talep edildiğinde, "Ben emaneti geri verdim" dese, ema-neti bırakan da "vermedin" dese, söz emaneti emanetçinin dedi-gidir, zira "ben geri verdim" sözüyle, zahirin hılafını iddia etmek-tedir, fakat bu sözünden maksad, kendi üzerine ödemenin lazım gelmesidri ki kendisi bunu inkar etmektedir. İsbati iddiaci olan mal sahibine lazım gelir.

3. MADDEDEN HARİÇ OLAN HÜKÜMLER:

A- Bir kişi başkasına bir şey satsa ve ücret verilmeyeceğini şart koşsa, 'Şu malı sana ücretsiz olarak sattım' dese, bu satış batıldır ve bunda hibe olmasına itibar edilmez.

B- Bir şahıs arabasını başkasına, ücret olmaksızın kiraya verse, bu kiralama akti fasit olur; emanet te olmaz, zira kiralama akti menfaatin ücret karşılığında olmasını ifade eder, emanetler ise menfaatin ücretsiz olmasını ifade eder. bu iki lafız (icare ve emanet) arasında zıtlık vardır, birini diğerinde kullanmak uygun olmaz.